

VII. NEVELÉSÜGYI KONGRESSZUS

2008.
AUGUSZTUS
25–28.

Séta a „kongresszusi helyek” körül

A VI. Nevelésügyi Kongresszus (1993) óta másfél évtized telt el.

E tényt rögzítő mondat olvastán az esemény lényegének azt tarthatjuk, hogy egyáltalán: megtörténik... Hogy egyáltalán sor került egy ilyen kongresszusra. Hiszen a rendszerváltozás óta egy korszak épült körénk, amelynek lényegét gyakorta – és elbizonytalanodva! – átértékeljük, dimenzióit kételkedve értelmezzük.

A köznapok pedig folyamatosan üzennek „a szakmának”, az oktatásügy, a nevelés válságáról szólnak a híradások, bő adat- és (negatív) szenzáció- és botrányzuhataggal... A bennünk élő iskolakép kontúrjai elhomályosodtak – és másfajta kép él a pedagógus, más a politikus, és egészen más az „üzenő hétköznapi” emberének tudatában. A kép: elképzelések és tapasztalatok keverékéből áll össze. Úgy tűnik (sőt „biztosnak tűnik”), hogy a kép tisztulásához a tapasztalatok, a tények járulhatnak hozzá, hiszen elképzelésekből (oly könnyű képzelegni!) most már valóban fölös az ajánlat. Most már valóban a túlzásoktól mentes számbavétel ideje kellene következzeék, minden „ünnepi” attitűd nélkül, mert ünneplésre végképp nincsen ok... A Művészetek Palotájában az ünnepi megnyitók, a gálaműsorok és hasonló műfajú „megnyilvánulások” közepette azon is töprenghetett a kongresszusra érkezett pedagógus, hogy egy ilyen ritka rendezvény munkajellege, és ebből fakadó reális haszna talán mégiscsak többet jelentene „az ügynek”, mint az ünnepire hangolt párbeszéd. A Művészetek Palotájába szervezett „kísérő programok” kapcsán is óhatatlanul felmerül a kérdés: a szervezők érthető törekvésén és akaratán túl, hogy „mindenképpen megmutatjuk!” – kinek akarták megmutatni, és mit?! Nevelésügyi kongresszuson magától értetődően: a nevelőknek, pedagógusoknak kell megmutatni: egymás munkájából azt, ami hasznosítható, vagy megvitatásra érdemes. Hiszen ez az ő – ritka! – kongresszusuk. Szakkönyv, szakfolyóirat, a tájékozódás esélyeinek minden – régóta bevált és új – formáit érdemes ilyenkor felmutatni. Ám lehetőséget sem kínált – sem maga a kongresszus, sem annak honlapja – számba venni, netán alaposabban megismerni a nagy hagyománnyal büszkélkedő magyar nyelvű nyomtatott és elektronikus sajtót. Érdekes persze minden „kísérő gyermekműsor”, de egy ilyen, munkaügyinek szánt kongresszusnak nem lehet célja a műsorparádé. A Művészetek Palotája parádés hely, mindenkinek látni kell – és valóban lehet ünnepelni (!), de munkára összehívott „kongresszusi

helyként” talán nem a legmegfelelőbb! Nem is igazán funkcionált kongresszusi helyszíneként. A következő napokban aztán egy teljesen új helyen, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem folyosó-labirintusában keresgéltek a szekcióülések, kerekasztalbeszélgetések helyszíneit az érdekeltek. És akik valóban dolgozni („kongresszusi munkálatokra!”) érkeztek, azok eltöprengtek azon is, hogy miért jelöltek meg a szervezők óriási termetet – műfajból következően: szűk körű – kerekasztal-beszélgetések helyszínéül? Miért nem „érte be” a kongresszus egy olyanszerű és olyan méretű helyszínnel, mint például a budapesti Veres Péter Gimnázium, ahol az aulát mintegy körülölelő termekben igazi eszmecsere folyhatott volna, amely a szünetekben szervesen folytatódik, nem büféasztalok között, hanem folyóiratok, nevelésügyi történeti munkák lapozása közben... Az „ünnepélyesség” ekként „megadott” módja kicsit furának tűnt abban a helyzetben és abban a tárgyban, amelyben és amiért a kongresszust szervezték. Ezért igencsak egyet lehet érteni az értékelés következő mondatával: „Arra számítunk, hogy a kongresszus végeztével nem fejeződik be az ‘ünnepi’ párbeszéd, hanem a dialógus folytatódik a falvakban és a városokban, a nevelési-oktatási intézményekben, a médiában, a gazdasági-politikai döntéshozás színterein és akár a köztereken és a családokban is.” Ez a számítás eddig is bizonyítottan bevált, hiszen a nem ünnepi mindennapokban a családok, az iskolák folyamatosan küszködnek, jobbra törekednek szülők, pedagógusok... És végül is a mindennapok „munkálataiban” dől el minden, beleértve az életünket is. Az így „kiterjesztett munkálatok” szellemében adunk közre továbbra is mindent, ami a helyzetről és a tárgyról érdemben beszél. A kongresszus munkálatainak ajánlásaiból készített összegzés is újabb kiindulópontokat képezhet – így hát a „munkálatok folytatódnak”. (i)

A VII. NEVELÉSÜGYI KONGRESSZUS AJÁNLÁSAI

A magyar közoktatásban és a közoktatás tágabb környezetében – történelmi léptékkal mérve is – rendkívüli, nagy horderejű változások zajlottak le. A kongresszus ezeknek a változásoknak a nevelésügy szempontjából átgondolt értékelését tűzte ki céljául annak érdekében, hogy a társadalom és a nevelésügyi szakma számára érvényes, a magyar közoktatás fejlődését befolyásolni képes üzeneteket fogalmazzon meg.

A helyzetfelmérés, egyszersmind a közoktatás előtt álló kihívások és perspektívák megválaszolása érdekében a kongresszus változatos munkaformákban (plenáris ülések, szekcióülések, kerekasztal-beszélgetések és közvetlen konzultációk) tekintette át:

– azokat a társadalmi, gazdasági és politikai folyamatokat, amelyek meghatározóak a közoktatás fejlődése szempontjából, valamint

– azokat, a közoktatás rendszerében és a nevelési-oktatási intézmények belső világában zajló folyamatokat, amelyek a legfontosabb, a megoldást igénylő kérdéseket vetik fel, és amelyeknek alakulása nagy mértékben meghatározza nevelésügyünk, közoktatásügyünk fejlődését.

A VII. Nevelésügyi Kongresszus a hagyományoknak megfelelően fontos feladatának tekintette a társadalom és az oktatás közötti párbeszéd erősítését. Szervezői nem csupán a pedagógus szakma, az óvodák, az iskolák, a kollégiumok szakembereinek találkozáját kívánták megszervezni, hanem olyan programot kínáltak, amelyhez a magyarországi társadalom mind több csoportja kapcsolódhatott érdeklődéssel, hozzászólási szándékkal. Nemcsak arra akartak lehetőséget adni, hogy a nevelésügy megmutassa magát a társadalomnak, hanem arra is, hogy a társadalom megfogalmazza: mit vár a nevelés-oktatás intézményeitől, és – annak érdekében, hogy ezt megkapja – milyen támogatást nyújt neki. Bár a kongresszus érdeklődése középpontjában a gyermekek és a fiatalok nevelése állt, ez az érdeklődés nyitott volt a tanulás minden formájára, így az egész életen át tartó tanulásra és a szakmai képzés vagy a munkavégzés során zajló tanulásra is.

A kongresszusi kommunikáció leggyakrabban említett fogalma az iskola volt. A modern társadalmakban az iskolának nevezett intézmény s a benne zajló tevékenységek jelentősége meghatározó. Nem győzzük hangsúlyozni, hogy az oktatás és az iskola fogalmában mint részben az egészet látjuk és láttatjuk a nevelésügyet. Mindig azt a teljességet vesszük szemügyre, amelyet a nevelésre-oktatásra, gyermekvédelemre rendelt intézményrendszer egésze jelent, különösképpen az óvoda és a kollégium, a fiatal korosztályokat megszólító kulturális, sport-, szabadidős és egészségnevelési intézményrendszer, nem különben a kultúra- és értékközvetítésben szerepet vállaló média, a felnövekvő korosztályokat szolgáló civil kezdeményezések és piaci szolgáltatások, ezek egymásra hatását is ide értve. A kongresszuson minden korábbinál nagyobb súllyal és felelősséggel követelt magának teret a családok helyzetének áttekintése a családi nevelés és az intézményes nevelés kapcsolatának kérdése. S végül lehetetlen lett volna nem bevonni a megbeszélésekbe azokat, akikről elsősorban szó van, gyerekeket, a kamaszokat, az ifjakat s ezek csoportjait, közösségeit.

A kongresszus résztvevői az oktatásban érdekelték széles körét képviselték; a kongresszus munkáját a kulturált vitaközlési stílus és a konszenzuseres jellemezte.

A fentiek is igazolják a VII. Nevelésügyi Kongresszus mottóját: „AZ OKTATÁS KÖZÜGY!”

A kongresszuson és a kongresszus jegyében megvalósult rendezvényeken, nyilvános viták során ennek a közös érdekeltégnek és a közös felelősségvállalásnak tudatosodására és aktivizálódására, az önvizsgálat és a párbeszéd élénkülésére számítottunk, és ebben a számításban nem is csalatkoztunk.

A párbeszéd folytatása, a dialógus fenntartása mellett elsőrendű közügynek tekintjük a megvalósításban való felelősségteljes részvételt is. A kongresszus Szervező Bizottsága kötelességének tartja, hogy az Ajánlások szövegét elemezve megkeresse azokat, akiktől egy-egy konkrét probléma, javaslat, kritikai észrevétel alapján világos és nyilvános választ felelős döntéseket és cselekedeteket vár. Számítunk arra, hogy az Új Magyarország tervezésének és fejlesztésének műhelyeiben jelentőségéhez mért figyelemben részesülnek az Ajánlások.

A VII. NEVELÉSÜGYI KONGRESSZUS SZEKCIÓINAK AJANLÁSAIBÓL A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ÁLTAL LEGFONTOSABBNAK ÍTÉLT GONDOLATOK

A kongresszus szerkesztőbizottsága az alábbi gondolatokat emelte ki a szekcióajánlásokból:

1. Minden korosztály számára biztosítani kell a tudáshoz, a kultúrához való folyamatos hozzáférés lehetőségét.
2. Helyre kell állítani a bizalmat a család és az oktatási intézmények között, hiszen csak együtt képesek a nevelésre. Az intézményes nevelés és oktatás sikerességét a családdal való aktív kommunikáció garantálhatja.
3. Támogatni kell az intézményi és a családi napközi szerepének megerősítését, megőrizve azok sajátos funkcióit. Szükségesnek látjuk a gyerekek számára esélyt biztosító napközis nevelési programok személyi-, tárgyi- és finanszírozási feltételeinek megteremtését. A napközis nevelés programja kerüljön bele a helyi pedagógiai programokba.
4. Ki kell munkálni egy – politikai és társadalmi konszenzuson alapuló – hosszú távú nevelésügyi politikát, amely az aktuális pártpolitikai érdekektől függetlenül, képes biztosítani az egységes, következetes reformfolyamatot
5. Az oktatásirányítás rendelkezzen széles körben megvitatott, kidolgozott fejlesztési stratégiával.
6. A stratégiaalkotók építsenek a kutatások eredményeire, a stratégiaalkotást és -megvalósítást előzze meg és kövesse hatásvizsgálat.
7. A területi és helyi szinten megvalósuló közoktatási feladatellátási, tervezési rendszerben a közreműködő szervezetek kötelező együttműködését biztosítani kell.
8. Intézményi társulások létrehozásakor, intézmény-összevonások esetén legyen követelmény a korszerű és koherens pedagógiai szakmai tevékenység kialakítása, minden tanuló számára az optimális fejlesztés feltételeinek, tanulási útjainak megteremtése.
9. A sajátos nevelési igényű-, fogyatékos-, megváltozott munkaképességű személyek életpályaépítését segítő átfogó tevékenységrendszer ala-

- kuljon ki, amely minden életkori szakaszban és élethelyzetben támogatni, orientálni tudja a rászoruló egyént, a megfelelő nevelési, oktatási, képzési és foglalkoztatási lehetőségek felé.
10. A más szakmákat választók képzésének és továbbképzésének is legyen része az, hogy miként kell segíteni a fogyatékkal és részképesség-zavarokkal élők munkahelyi és társadalmi beilleszkedését.
 11. Szükséges a közoktatás finanszírozási rendszerének – lehetőség szerinti – egyszerűsítése, legalább középtávon kiszámíthatóvá és stabillá tétele az önkormányzatiság elvének tiszteletben tartása mellett.
 12. A jövőben történjen meg az országos és a helyi-intézményi fejlesztési programok megvalósításának értékelése, eredményeinek lehetőség szerinti felhasználása, elterjesztése, a jó gyakorlatok hozzáférhetővé tétele.
 13. A külső értékelés, az intézményi önértékelés és minőségbiztosítás széttagoltságát meg kell szüntetni, és egységes folyamatba szervezni, hiszen valamennyi feladata a fejlesztés. 14. Meg kell alkotni a kompetenciamérés országos stratégiáját. Nem szabad, hogy működésében keveredjenek az országos és iskolai funkciók, a fejlesztéstámogatás és az elszámoltatás.
 - Ki kell dolgozni az egyéni és társas kompetenciák értékelésének módszertanát, és megteremteni alkalmazásuk lehetőségét.
 - Ki kell dolgozni és alkalmazni a hozzáadott pedagógiai érték kimutatására alkalmas megbízható eljárást.
 15. A közoktatás fejlesztéséhez szükséges tudásháttér megteremtése sürgető feladat. A neveléstudományi kutatások finanszírozása tegye lehetővé a hosszú távú programok megvalósítását.
 16. A jelentős nemzeti és uniós erőforrásokat lekötő innovációkat össze kell hangolni, célszerű a párhuzamos fejlesztéseket elkerülni; eredményeiket a terveknek megfelelően kell hasznosítani.
 17. A jelentős nemzeti és uniós erőforrásokat lekötő programok lezárását kövesse nyilvános elszámolás és hatásuk, hasznosulásuk nyomon követése, elemzése és visszacsatolása a rendszerbe, a fenntarthatóság érdekében is.
 18. Az élethosszig tartó tanulás feltételeinek megteremtése érdekében – a tanítás, tanulás minden intézményi szintjén – építeni kell, illetve el kell ismerni azokat a tudásokat, amelyeket az egyén non formális vagy informális keretek között szerez meg.
 19. A sokszínűvé váló tanulási térben szükséges az intézményen belüli és intézmények közötti egymástól tanulás (horizontális tanulás) formáinak és feltételrendszerének kialakítása, megteremtése. Ez jelentse – egyebek között – a jó gyakorlatok megismerésének és elterjesztésének ösztönzését is.
 20. Az egyéni sajátosságokra építő tanulószervezés vezet el a kölcsönösen

- motivált, bizalmon alapuló, eredményes tanításhoz/tanuláshoz. Ennek alapjai a változatos, rugalmas tanulás-szervezés, a gazdag módszertani repertoár. Ez a feltétele annak, hogy a tanulás élmény legyen, és a motiváció belsővé váljék.
21. Ösztönözni és támogatni kell a közoktatás és a felsőoktatás együttműködését, partneri viszonyának kialakulását. Különösen a bolognai rendszerben megújított, gyakorlatorientált pedagógusképzés céljainak elérése érdekében biztosítani kell
 - a közoktatási intézmények szakmailag, jogilag és financiálisan szabályozott közreműködését,
 - gondoskodni kell a gyakorlati terep életszerűségéről, a közoktatási intézmények érdekeltségéről és a felsőoktatás töretlen felelősségéről.
 - az optimális megoldásokat célszerű modellkísérletek útján keresni.
 22. Meg kell teremteni azokat a feltételeket, melyek vonzóvá teszik a pedagógus pályát annak érdekében, hogy azt a legkiválóbbak válasszák, és azon meg is maradjanak. Ez ma a magyar közoktatás kulcskérdése.
 23. A pedagógusok minőségi munkájának egyik feltételét a megfelelő munkahelyi körülmények jelentik. Ehhez elengedhetetlen számukra – intézményes keretek között – mentálhigiénés szolgáltatásokat biztosítani.
 24. Elengedhetetlen a pedagóguskompetenciák szintjeinek, sztenderdjeinek differenciált kidolgozása a köz- és felsőoktatás együttműködésében. Ezek szolgálják – a pedagógusképzés és -továbbképzés szerves egységét, – a pedagógusértékelés rendszerének kialakítását,
 - a pedagógus szakmai előmenetel rendszerének megalapozását.
 25. Szükséges a pedagógusok kompetenciáinak folyamatos továbbfejlesztése, gazdagítása (művészeti, érzelmi, idegen nyelvi, szabadidős és gyermekvédelmi területen).
 26. A pedagógus-továbbképzés jelenlegi minőségének javítása érdekében a továbbképzési programokba garanciális elemeket kell beépíteni.
 27. A belső minőségbiztosítási rendszer működtetésén túlmenően szükséges a továbbképzések hatékonyságának folyamatos vizsgálatára. Elengedhetetlen az uniós támogatásokkal folyó és az egyéb továbbképzések kínálatának összehangolása.
 28. Szükség van a közoktatási vezetőképzés tartalmának megújítására, különös tekintettel az átalakuló intézményrendszer működtetéséhez kapcsolódó új igényekre.
 29. Az írott és elektronikus médiában nagyobb és szakmailag megalapozott nyilvánosságot szükséges biztosítani a nevelési-oktatási kérdéseknek, mind az oktatás és a pedagógusok presztízsének emelése, mind az értő és támogató társadalmi nyilvánosság formálása érdekében.